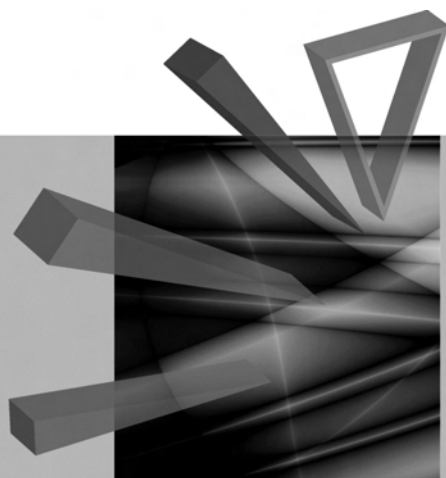

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

244

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Andrzej Raszkowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Piotr Bury, Beata Filipiak, Tadeusz Grabiński, Anna Malina, Danuta Stawasz,
Edward Stawasz, Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Aleksandra Śliwka

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon,
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-229-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Klasyfikacja dynamiczna europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na poziom identyfikatorów innowacyjności typu Output	15
Marek Szajt: Zmiana pozycji innowacyjnej regionów w rozszerzającej się Unii Europejskiej	29
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innowacyjność a rozwój regionalny – model miękki	39
Katarzyna Widera: Analiza porównawcza poziomu innowacyjności regionów	48
Elżbieta Sobczak: Statystyczna analiza pracujących według intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	56
Malgorzata Markowska: Klasyfikacja unijnych regionów ze względu na dynamikę charakterystyk innowacyjności (w zakresie Output)	66
Dariusz Głuszczuk: Regionalny system innowacji – ujęcie definicyjne i modelowe (dyskusje na gruncie teorii).....	81
Andrzej Sztando: Ocena systemów wdrażania regionalnych strategii innowacji – raport z badań.....	90
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: Ocena pozycji polskich regionów ze względu na inteligentną specjalizację w europejskiej przestrzeni z wykorzystaniem klasyfikacji rozmytej.....	102
Anna Beata Kawka: Wpływ jakości kapitału ludzkiego na rozwój regionalny	114
Iwona Skrodzka: Kapitał intelektualny a poziom rozwoju gospodarczego polskich województw – model miękki	124
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regionalne zróżnicowanie kapitału intelektualnego przedsiębiorstw w Polsce.....	136
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: Rola ekoinnowacji w procesie zrównoważonego rozwoju regionu	147
Katarzyna Szymańska: Innowacyjność regionu jako narzędzie kształtujące kulturę organizacyjną MSP.....	158
Łukasz Mamica: Wzornictwo przemysłowe jako sektor przemysłów kreatywnych.....	168
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Łańcuchy dostaw w kształtowaniu innowacyjności regionów Polski zachodniej.....	178
Patrycja Zwiech: Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego.....	190

Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Wsparcie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju województwa łódzkiego.....	201
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Instrumenty finansowe wspierające innowacyjność przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego w świetle badań empirycznych.....	211
Marek Obrębalski: Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski.....	218
Bogdan Leszkiewicz: Strategie Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej.....	228
Tomasz Dorożyński: Polityka spójności Unii Europejskiej a gospodarka lokalna i regionalna.....	236
Ewa Kusideł: Wpływ polityki spójności na konwergencję wewnętrzną w Polsce	246
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Analiza porównawcza województw Polski ze względu na wykorzystanie środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007–2010	257
Mariusz Wiśniewski: Regionalne zróżnicowanie absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi.....	266
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE i JASPERS na rzecz wzrostu gospodarczego	278
Alojzy Zalewski: Rynkowe uwarunkowania konkurencji terytorialnej w świetle inwestycji rzeczowych	290
Małgorzata Leśniak-Johann: Uwarunkowania konkurencji i współpracy w kontekście rozwoju turystyki na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Zarys problemu	300
Emilia Bogacka: Współpraca w zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami	312
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej	321
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Analiza porównawcza sytuacji makroekonomicznej Polski i krajów ościennych w okresie 20 lat przemian gospodarczych.....	330
Zbigniew Piepiora: Występowanie katastrof naturalnych w Europie i międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania ich skutkom.....	342
Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju regionów basenu Morza Śródziemnego	357
Adam Dąbrowski: Globalizacja a regionalizm	366
Krzysztof Malik: Wybrane metody oceny polityki rozwoju regionu.....	374
Dorota Rynio: Regiony problemowe wobec nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce	394

Piotr Rzeńca: Parki tematyczne jako czynnik rozwoju gospodarki. Identyfikacja zjawiska.....	405
Renata Lisowska: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych na przykładzie województwa łódzkiego.....	416
Aleksandra Koźlak: Transport jako czynnik rozwoju regionalnego	425
Adam Przybyłowski: Inwestycje transportowe w województwie dolnośląskim w aspekcie realizacji strategii zrównoważonego rozwoju	435
Paweł Andrzejczyk: Znaczenie logistyki zwrotnej dla zrównoważonego rozwoju regionu	450
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Wojewódzkie planowanie przestrzenne – istota, możliwości i ograniczenia.....	460
Andrzej Raszkowski: Wybrane aspekty orientacji marketingowej jednostek terytorialnych.....	470
Krzysztof Wiktorowski: Tożsamość regionalna i lokalna jako element zrównoważonego rozwoju regionu zachodniopomorskiego	480
Jan Polski: Efekty zewnętrzne w marketingu urbanistycznym	491
Danuta Stawasz: Regionalne zróżnicowania rozwoju polskich regionów po 10 latach funkcjonowania samorządu terytorialnego	501
Beata Bal-Domańska: Klasyfikacja podregionów Polski szczebla NUTS-3 ze względu na poziom rozwoju gospodarczego	509
Łukasz Mach: Zastosowanie metod wielowymiarowej analizy do oceny potencjału rozwojowego regionów.....	520
Grażyna Karmowska: Porównanie rozwoju subregionów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999–2007	530
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stymulowanie zrównoważonego rozwoju w regionie zachodniopomorskim przy wykorzystaniu dobrych praktyk.....	542
Maria Kola-Bezka: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionu w świetle wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	552
Joanna Kosmaczewska: Przedsiębiorczość jako stymulanta turystycznego rozwoju obszarów wiejskich.....	563
Sandra Misiak: Aktywność zawodowa kobiet w województwie zachodniopomorskim	573
Agnieszka Skowronek-Grądział: Analiza porównawcza obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska	582
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analiza zróżnicowania przestrzennego wydatków na usługi z zakresu oświaty i wychowania w Polsce	594
Anna Majchrzak: Ocena sytuacji finansowej powiatów województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem metody Warda	602
Marian Maciejuk: Struktura pomocy publicznej dla przedsiębiorców w Polsce w latach 2006-2009	612

Tomasz Kołakowski: Pomoc publiczna udzielona przez dolnośląskie samorządy podmiotom gospodarczym – dynamika i rodzaje wsparcia.....	623
Andrzej Wasiak: Restrukturyzacja w PKP na przykładzie PKP Energetyka SA	636
Monika Murzyn-Kupisz: Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego a efekty mnożnikowe w gospodarce lokalnej i regionalnej.....	645
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Wykorzystanie wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej do grupowania wspólnot mieszkaniowych	658
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Działalność eksportowa spółek z udziałem kapitału zagranicznego – regionalne zróżnicowania w Polsce.....	668

Summaries

Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Dynamic classification of the European regional space regarding the level of Output innovation identifiers	28
Marek Szajt: Change in the innovative position of regions in the enlarging European Union.....	38
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innovation and regional development – the soft model	47
Katarzyna Widera: Comparative analysis of the level of innovation in regions.....	55
Elżbieta Sobczak: Statistical analysis of workforce by the intensity of R&D activity in EU countries	65
Malgorzata Markowska: EU regions classification by the dynamics of innovation characteristics (regarding Output)	80
Dariusz Głuszczyk: Regional innovation system – the definitive and the model approach (theoretical discussions).....	89
Andrzej Sztando: Assessment of the regional innovation strategies implementation systems – a study report.....	101
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: The assessment of Polish regions with regard to smart specialization in European space applying fuzzy classification.....	113
Anna Beata Kawka: The influence of human capital quality on regional development.....	123
Iwona Skrodzka: Intellectual capital influence and the level of economic development in Polish regions – the soft model.....	135
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regional differentiation of enterprise intellectual capital in Poland.....	146
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: The role of eco-innovation in the process of sustainable development of a region.....	157

Katarzyna Szymańska: Region innovativeness as a tool shaping the organisational culture of SMEs.....	167
Lukasz Mamica: Industrial design as a sector of creative industries.....	177
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Supply chain in shaping the innovativeness of Western Poland regions	189
Patrycja Zwiech: The importance of human capital in the development of West Pomeranian Voivodeship	200
Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Support for the innovativeness of small and medium-sized enterprises in the development of Łódź Voivodeship.....	210
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Financial instruments supporting the innovativeness of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in the light of empirical research	217
Marek Obrębalski: Contemporary problems of the regional policy of the European Union and Poland	227
Bogdan Leszkiewicz: Strategies of the European Union regional policy	235
Tomasz Dorożyński: The role of EU cohesion policy in regional and local economy.....	245
Ewa Kusidel: The impact of the cohesion policy on the internal convergence in Poland	256
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Comparative analysis of Polish Nuts 2 level regions from the point of view of the level of using European funds from the European Regional Development Fund for the period between January 2007 and June 2010	265
Mariusz Wiśniewski: Regional diversification of EU support absorption for Polish rural areas.....	277
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE and JASPERS for economic growth.....	289
Alojzy Zalewski: Market determinants of territorial competition in the light of material investments.....	299
Małgorzata Leśniak-Johann: Conditions of the cooperation and competition in tourism in Saxony–Lower Silesian borderland. Selected problems.....	311
Emilia Bogacka: Cooperation in the area of public safety in the Poland–Germany borderland.....	320
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Giant Mountains national parks (KPN and KRNAP) and the development of cross-border regional space	329
Anna Malina, Dorota Mierzwa: A comparative analysis of macroeconomic situation in Poland and neighbouring countries in the 20-year period of structural changes	341
Zbigniew Piepiora: The occurrence of natural disasters in Europe and the international cooperation in the field of counteracting their results	356

Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Determinants of social and economic development of the Mediterranean basin regions.....	365
Adam Dąbrowski: Globalization and regionalization.....	373
Krzysztof Malik: Chosen methods of regional development policy evaluation	393
Dorota Rynio: Problem regions in the face of a new paradigm of the regional policy in Poland	404
Piotr Rzeńca: Theme parks as a factor in the development of economy. An identification of the phenomenon	415
Renata Lisowska: The determinants of SME growth in marginalized regions illustrated with the example of Łódź Voivodeship	424
Aleksandra Koźlak: Transport as a factor of regional development	434
Adam Przybyłowski: Transport investments in Lower Silesian Voivodeship in the context of sustainable development strategy	449
Paweł Andrzejczyk: The significance of reverse logistics for balanced region development.....	459
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Voivodeship spatial planning – the essence, opportunities and constraints	469
Andrzej Raszkowski: Selected aspects of the marketing orientation of territorial units	479
Krzysztof Wiktorowski: Regional and local identity as an element of sustainable development of the West Pomeranian region.....	490
Jan Polski: External effects in urban marketing.....	500
Danuta Stawasz: Regional differences in the development of Polish regions after the establishment of territorial self-government	508
Beata Bal-Domańska: Classification of Polish sub-regions (NUTS-3) by economic development level	519
Łukasz Mach: Application of the methods of multidimensional comparative analysis as a basis for parameters assignment of development potential of regions.....	529
Grażyna Karmowska: A comparison of the development of the subregions of West Pomeranian Voivodeship in 1999-2007.....	541
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stimulating sustainable development in West Pomeranian Voivodeship by using good practices.....	551
Maria Kola-Bezka: Entrepreneurship as a factor of regional development on the basis of the survey results of the residents of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship	562
Joanna Kosmaczewska: Entrepreneurship as a stimulus to tourism development in rural areas	572
Sandra Misiak: Professional activity of women in West Pomeranian Voivodeship.....	581
Agnieszka Skowronek-Grądziel: A comparative analysis of rural areas in the field of environment protection infrastructure	593

Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analysis of spatial differentiation of expenditure on education in Poland.....	601
Anna Majchrzak: Financial standing of counties in Greater Poland Voivodeship assessed with Ward's method.....	611
Marian Maciejuk: The structure of public aid for entrepreneurs in Poland in the period 2006-2009.....	622
Tomasz Kołakowski: Public aid granted to economic entities by Lower Silesian self-governments – dynamics and types of support.....	635
Andrzej Wasiak: Restructuring in PKP illustrated by the case of PKP Energetyka SA.....	644
Monika Murzyn-Kupisz: Activities aimed at preservation of cultural heritage and multiplier effects in the local and regional economy.....	657
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Using the multidimensional discriminant analysis for grouping housing cooperatives.....	667
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Export activity of companies with foreign capital – regional differences in Poland.....	677

Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

KARKONOSKIE PARKI NARODOWE (KARKONOSKI PARK NARODOWY I KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK) A ROZWÓJ TRANSGRANICZNEJ PRZESTRZENI REGIONALNEJ

Streszczenie: Artykuł prezentuje zagadnienia związane z tworzeniem i funkcjonowaniem regionu transgranicznego. Współpraca pomiędzy przedstawicielami obu społeczności musi być wywołana poprzez określony impuls – może nim być funkcjonowanie transgranicznych parków narodowych. W artykule zawarto charakterystykę projektów unijnych realizowanych przez KPN i KRNP.

Słowa kluczowe: przestrzeń, region transgraniczny, współpraca transgraniczna.

1. Wstęp

Region transgraniczny obejmuje terytorium będące częścią sąsiadujących państw. Oznacza to, że współpraca pomiędzy podmiotami funkcjonującymi w regionie transgranicznym wymaga wypracowania sposobu działania nie tylko zgodnego z prawodawstwem obu krajów, ale i będącego kompromisem między zwyczajami panującymi po obu stronach granicy. W związku z przynależnością zarówno Polski, jak i Czech do Unii Europejskiej rozwiązania prawne w obu krajach zostały dopasowane do rozwiązań wspólnotowych. Fakt przynależności do Unii nie oznacza (na szczęście) standaryzacji kultury, zwyczajów itp. zjawisk wpływających mniej lub bardziej formalnie na stosunki między obywatelami różnych państw będącymi partnerami w życiu gospodarczym. Współpraca w regionie transgranicznym wymaga więc otwartości na inną kulturę – w tym kulturę organizacyjną – a także umiejętności negocjacji i zawierania kompromisu.

Zasięg procesów prowadzących do wytworzenia się regionu transgranicznego – a tym samym jego granice – jest trudny do określenia. Podmiotami wpływającymi na tworzenie się wspomnianego typu regionu są również transgraniczne parki narodowe – Karkonoski Park Narodowy (KPN) oraz Krkonošský Národní Park (KRNP). KPN i KRNP to dysponujące wydzielonym obszarem jednostki terytorialne zobo-

wiązane do realizacji określonych prawem zadań statutowych. Podobieństwo przyrodnicze oraz jednolitość prawa wynikająca z akcesji zarówno Polski, jak i Czech do UE sprawiają, że procesy zachodzące na terenie obu parków są bardzo podobne.

2. Region transgraniczny i jego funkcjonowanie

Motywu do delimitacji regionu transgranicznego nie stanowi sam fakt istnienia granicy państwowej. Konieczna jest jednorodność określonych cech występujących na terytoriach należących do sąsiadujących państw, np. może to być jednorodność w zakresie środowiska naturalnego, jednorodność w zakresie kultury lub jednorodność w zakresie życia gospodarczego. W pierwszym przypadku region transgraniczny jest zbieżny z określoną krainą geograficzną, np. polsko-słowacki region Tatr czy polsko-czeski region Sudetów – ich wzajemne powiązania są podkreślone dodatkowo przez istniejące po obu stronach granicy parki narodowe. Jednorodność oparta na czynnikach kulturowych i społecznych odwołuje się głównie do zaszczości historycznych, przynależności etnicznej oraz języka, jakim dana społeczność się posługuje. Przykładem regionów transgranicznych o omawianym typie jednorodności są pogranicza niemiecko-duńskie, niemiecko-francuskie czy francusko-hiszpańskie, dla których charakterystyczna jest m.in. dwujęzyczność mieszkańców. Region transgraniczny oparty na przesłankach gospodarczych powstaje m.in. wskutek istnienia wspólnego rynku pracy, sąsiedztwa ośrodków miejskich i terenów nieurbanizowanych zlokalizowanych lub dominacji tej samej aktywności gospodarczej, np. związanej z realizacją funkcji turystycznej po obu stronach granicy.

Próba „powołania” regionu transgranicznego nie ma sensu, jeśli nie ma zbieżnych interesów oraz chęci współpracy w celu ich realizacji, wyrażonej przez społeczności zamieszkujące po przeciwnych stronach granicy. W gospodarce rynkowej i demokratycznym społeczeństwie nikt nie może zostać zmuszony do współdziałania.

Wszystkie regiony transgraniczne łączy to, że dokładna ich delimitacja jest tak naprawdę możliwa jedynie z jednej strony. Pewne jest, że granicę zewnętrzną regionu transgranicznego stanowi granica państwowa danego kraju. Brak jest jednak pewności co do granicy wewnętrznej – zakres wpływów strefy przygranicznej jest zbyt elastyczny i płynny, aby dokładnie ją określić [Mikołajczyk 2005, s. 213–219].

Regiony transgraniczne jako jedyne funkcjonują w specyficznej sytuacji budowanej przez rodzaj stosunków politycznych i kontaktów międzyludzkich, jakie zachodzą pomiędzy obywatelami różnych państw. Możliwych jest pięć różnych wariantów:

- „wrogość między graniczącymi ze sobą państwami, nieprzychylnie deklaracje rządowe i wrogie stosunki społeczeństw zamieszkałych po obu stronach granicy,
- wrogość deklaracji rządowych i przyjazne stosunki między ludnością,
- przyjazne deklaracje na szczeblu rządowym i wrogie stosunki między ludnością zamieszkałą po obu stronach granicy,

- przyjazne deklaracje na szczeblu rządowym i przyjazne stosunki między ludnością,
- oficjalne przyjazne deklaracje na szczeblu rządowym, wyrażane z reguły w imieniu własnych obywateli, przy braku autentycznych kontaktów między mieszkańcami po obu stronach granicy” [Zioło 1993, s. 13–14].

Innymi słowy, regiony te stanowią odbicie więzi terytorialnych występujących na styku granic państwowych. Więzy te mogą osiągać trzy poziomy: poziom lokalny, poziom regionalny oraz międzyregionalny. W pierwszym przypadku przejawiają się one kontaktami pojedynczych miejscowości czy gmin przygranicznych, w drugim przypadku są rozszerzane do kontaktów zespołów gmin, powiatów czy pojedynczych województw (landów, kantonów itp.), w przypadku ostatnim zaś oznaczają kontakty pomiędzy zespołami województw (landów, kantonów itp.) [Przybyła 1995, s. 17]. Prowadzona obecnie przez większość europejskich państw, pozwalająca na tworzenie się regionów ponadkrajowych, otwarta polityka międzynarodowa sprawia, że najczęściej spotykaną sytuacją są przyjazne stosunki zarówno na szczeblu rządowym, jak i lokalnym.

Z transgranicznym regionem nieodzownie wiąże się granica i współpraca tę granicę, a precyzyjniej – jej funkcje, modyfikująca. Jak już wspomniano, granica jest warunkiem koniecznym, lecz niewystarczającym do funkcjonowania regionu transgranicznego. Tradycyjnie pojmowana granica pomiędzy państwami przecina ciągłość zjawisk ekonomicznych oraz społecznych – stanowi barierę dla przemieszczania się kapitału, ludzi, towarów. Współpraca niweluje wymienione tradycyjne funkcje granicy, modyfikując jej rolę z bariery na szansę rozwoju [Solarz 2009, s. 19–20].

Zanik granic podkreśla definicja regionu transgranicznego zaproponowana przez Z. Przybyłę – stwierdził on, że „przez region transgraniczny rozumiemy terytorialny układ społeczno-gospodarczy, położony po obu stronach granicy państwowej, będący wyrazem jej eliminacji bądź niskiej formalizacji” [Przybyła 1996, s. 97]. Postępująca deprecjacja podziału terytorialnego zmieniła sytuację dawnych regionów peryferyjnych – sztucznie izolowane regiony przygraniczne przekształciły się w regiony transgraniczne, stały się ogniwem łączącym gospodarki sąsiadujących krajów, a tym samym zyskały silny bodziec rozwojowy.

Warto zauważyć ciąg zależności pomiędzy funkcjonowaniem regionu transgranicznego a deprecjacją granic antropogenicznych. Pierwotne funkcjonowanie regionów transgranicznych jest skutkiem eliminacji dwóch podstawowych barier, tj. barier prawnych oraz barier infrastrukturalnych. Postępująca liberalizacja przepisów w zakresie warunków przekraczania granicy, rozbudowa sieci przejść granicznych oraz połączeń komunikacyjnych jest warunkiem wzajemnej wymiany pomiędzy społecznościami przygranicznymi. Dzięki temu wyeliminowane zostają dwie kolejne bariery – wynikająca z różnic w poziomie rozwoju bariera ekonomiczna oraz oparta na strachu i wzajemnych uprzedzeniach bariera psychologiczna [Potocki 2009, s. 28].

3. Wpływ KPN i KRNAP na tworzenie się transgranicznej przestrzeni

Podstawową funkcją, jaką realizują parki narodowe, jest ochrona przyrody. Funkcja ta niejako zmusza do całościowego postrzegania przestrzeni KPN i KRNAP oraz współpracy przy zarządzaniu obszarem obu parków. Proces ten ułatwia sposób, w jaki ustawodawcy obu krajów określili zasady funkcjonowania parków narodowych – w najistotniejszych kwestiach nie ma różnic pomiędzy polskimi i czeskimi parkami narodowymi. W obu przypadkach parkiem narodowym kieruje – wybierany na podstawie konkursu ogłaszanego przez właściwe ministerstwo ds. środowiska – dyrektor parku. Istotna jest również spójność dotycząca źródła finansowania działalności omawianych jednostek: w obu przypadkach ustawodawca zapewnia środki budżetowe – z danych zarówno KPN, jak i KRNAP wynika, że nie są to środki zapewniające pokrycie wszystkich kosztów. Można ten fakt oceniać negatywnie, niemniej jednak szczupłość środków budżetowych jest silnym bodźcem zmuszającym parki do poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania, a więc pośrednio jest jednym z czynników mobilizujących do realizowania unijnych projektów transgranicznych. Kolejną wspólną cechą omawianych podmiotów jest organ doradczy w formie tzw. Rady Naukowej, w skład której wchodzi nie tylko przyrodnicy, ale i przedstawiciele lokalnych samorządów reprezentujących interesy i poglądy lokal-

Rys. 1. Bilateralny Rezerwat Biosfery Karkonosze – teren KPN i KRNAP

Źródło: Pracownia GIS KPN oraz Pracownia GIS KRNAP.

nych społeczności. Dodatkowo oba parki przynależą m.in. do międzynarodowej Federacji EUROPARC, co również ułatwia wypracowanie wspólnych standardów działania.

Konieczność współpracy z sąsiadującym państwem przy realizacji zadań z zakresu ochrony przyrody jest rzeczą naturalną – w wymiarze przestrzeni transgranicznej nie osiągnie się sukcesu, jeśli działania obu stron nie będą spójne. Wspólne cechy w zakresie charakterystyki środowiska naturalnego obszaru implikują warunki rozwoju życia gospodarczego, po obu stronach granicy istotnym aspektem rozwoju jest aktywność turystyczna oparta na atrakcyjności ekosystemów. Objęcie terenu ochroną prawną nie oznacza przecież zakazu aktywności człowieka na danym terenie – liczbę osób odwiedzających KRNAP szacuje się na 5,4–6 mln rocznie, a liczbę turystów po polskiej stronie na 1,5 mln rocznie. Obszar po obu stronach granicy jest historycznie ukształtowanym regionem turystycznym. Łączy je: typ środowiska przyrodniczego, położenie geograficzne, sposób wykorzystania środowiska (narciarstwo, wędrowki górskie) [Mańkowski 2009, s. 13].

Powyższe dowodzi, że istnieje transgraniczny produkt turystyczny. Uświadamia to konieczność współpracy i całościowego pojmowania obszaru Karkonoszy szerszej grupie – nie tylko jednostkom zaangażowanym w ochronę przyrody. „Na kształt produktu turystycznego obszaru mają wpływ także różnorodne podmioty, które funkcjonują w tym obszarze. Do podmiotów, które wywierają zasadniczy wpływ na rodzaj obszarowego produktu turystycznego, zalicza się:

- Podmioty gospodarcze zajmujące się turystyką, np. pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, biura turystyczne, producenci rekwizytów turystycznych,
- Władze samorządów terytorialnych (gmin, powiatów, województw)” [Michałowski, Łągowska 2006, s. 63].

W przypadku Karkonoszy do wymienionej grupy zaliczyć należy również władze KPN i KRNAP. Oznacza to, że gestorzy turystyczni po obu stronach granicy zmuszeni są do współpracy z dokładnie taką samą grupą kształtującą produkt turystyczny. Chęć wykorzystania potencjału, jaki posiada wspomniany produkt, jest jednym z interesów łączących podmioty gospodarcze po obu stronach granicy – nie wyklucza oczywiście wzajemnej konkurencji.

Przestrzeń obu parków charakteryzuje się poszanowaniem środowiska naturalnego, co wiąże się z pewnymi ograniczeniami narzucanymi turystom i podmiotom gospodarującym na terenie parków, a co za tym idzie – odczuwalnymi również dla społeczności lokalnej. „Kwestia włączenia ochrony środowiska naturalnego do celów przedsiębiorstwa jest związana zarówno z kulturą organizacyjną, jak i z ekologicznymi wymaganiami otoczenia, które wywierają także wpływ na tę ostatnią. Konieczność ochrony środowiska naturalnego jest źródłem ograniczeń, z jakim przedsiębiorstwo musi się liczyć, formułując swoje cele” [Turała 2005, s. 200].

Przytoczone fakty są przyczynkiem do tworzenia się polsko-czeskiej przestrzeni regionalnej – traktowanie obszaru KPN i KRNAP jako całości pod względem przyrodniczym przenosi się przecież na rozwój życia gospodarczego i zmienia jego cha-

rakter, szczególnie odnosi się to do rozwoju turystyki. „Markę produktu turystycznego obszaru należy rozumieć jako nazwę, termin, znak, symbol, wzór lub kombinację tych elementów, stworzoną w celu rozpoznania dóbr udostępnianych turystom i usług świadczonych przez podmioty zaangażowane w zaspokajanie potrzeb turystycznych w miejscu recepcji turystycznej i odróżniania ich od dóbr i usług występujących w konkurencyjnych miejscach recepcji turystycznej” [Bosiacki, Hołderna-Mielcarek 2010, s. 118]. W kontekście zaprezentowanej definicji nową rolę pełnią logo obu parków – stanowią one popularyzowane od wielu lat symbole spełniające definicję marki produktu turystycznego obszaru. Ponieważ przeważająca część bazy turystycznej zlokalizowana jest w otoczeniu obu parków, całościowe postrzeganie przestrzeni związanej z obszarem chronionym rozciąga się na obszar całych gmin, na których terenie parki utworzono: po stronie polskiej jest to zespół sześciu gmin (Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra, Podgórzyn, Karpacz i Kowary), natomiast po stronie czeskiej okres Trutnov, okres Semily oraz okres Jablonec nad Nysą.

Warto podkreślić, że funkcjonowanie Karkonoskich Parków Narodowych nie oznacza jedynie ograniczeń dla życia gospodarczego – współpraca pomiędzy KPN i KRNAP umożliwia realizację unijnych projektów transgranicznych będących szansą dla rozwoju społeczności lokalnych.

W ramach realizacji Programu Operacyjnego Europejskiej Współpracy Transgranicznej (PO EWT) Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska 2007–2013 zakończono już dwa projekty: projekt „Wzmocnienie współpracy transgranicznej w edukacji ekologicznej w KRNAP i KPN” oraz projekt „Bezpieczne Karkonosze”.

Dzięki projektowi „Wzmocnienie współpracy transgranicznej w edukacji ekologicznej w KRNAP i KPN” młodzież polska i czeska, pod opieką nauczycieli i pracowników KPN i KRNAP, pozyskała wiedzę na temat unikatowych wartości przyrodniczych Karkonoszy. W efekcie tych działań nastąpiło podniesienie świadomości ekologicznej uczestników projektu. Łączy się to nierozzerwalnie ze wzmocnieniem akceptacji zasad zrównoważonego rozwoju i ułatwia łagodzenie konfliktów wynikających ze zderzenia celów ochronnych i potrzeb społecznych na obszarach parków narodowych i ich otulin.

Projekt „Bezpieczne Karkonosze” obejmował działania nakierowane na integrację służb terenowych obu parków narodowych oraz podniesienie ich kwalifikacji w zakresie pomocy przedmedycznej. Miliony turystów rocznie po obu stronach granicy oraz trudno dostępny teren górski wymagają współdziałania pracowników KPN i KRNAP nie tylko w przypadkach klęsk żywiołowych czy nagłych wypadków, ale i w codziennych obowiązkach.

Nadal trwają prace w ramach kilku innych projektów.

Projekt „Rozwój infrastruktury turystycznej KRNAP i KPN” zakłada realizację do połowy 2012 r. Centrum Informacyjnego Karkonoskiego Parku Narodowego. Wspólną platformą łączącą społeczności po obu stronach granicy będzie internetowa strona projektu oraz warsztaty, podczas których turyści będą mogli zapoznać się

z działalnością cechu laborantów, historią poszukiwań złota i minerałów w Karkonoszach oraz geologią i geomorfologią Karkonoszy.

Projekt „Karkonosze w INSPIRE – wspólny GIS w ochronie przyrody” ma na celu wzmacnianie dostępności komunikacyjnej oraz profilaktykę zagrożeń w ochronie środowiska. Do połowy 2013 r. planuje się utworzenie wspólnego systemu zarządzania w Rezerwacie Biosfery Karkonosze/Krkonoše (MaB), tak aby Karkonosze stały się obszarem transgranicznym traktowanym całościowo w procesie planowania i zarządzania środowiskiem. Upowszechnienie dostępu do informacji przestrzennej, a także poszerzenie wiedzy o środowisku ma doprowadzić do poprawy stanu i jakości środowiska w obszarze pogranicza polsko-czeskiego.

Projekt „Wspólna edukacja pracowników Dyrekcji KRNP i KPN” realizowany będzie aż do 2014 r. Jego celem jest wzmocnienie współpracy między pracownikami KPN i KRNP poprzez – odpowiednio – naukę języka czeskiego i języka polskiego oraz wymianę pracowników pomiędzy parkami.

Projekt „Jedne lasy, jedne góry” jest odpowiedzią na ogłoszenie roku 2011 Międzynarodowym Rokiem Lasu. KPN i KRNP zamierzają w latach 2011–2012 wspólnie informować o specyfice ekosystemów leśnych oraz zarządzaniu lasami po obu stronach granicy. Projekt ma podkreślić znaczenie gospodarcze lasu oraz rolę parków narodowych w zachowaniu ekosystemów leśnych dla przyszłych pokoleń. W jego ramach przewidziane są wydawnictwa o tematyce leśnej, wystawy fotograficzne oraz warsztaty tematyczne dla ludzi zawodowo związanych z lasem (nauczyciele, leśnicy), a także dla dzieci i młodzieży szkolnej. W projekcie zaplanowane zostały też imprezy o charakterze masowym integrujące przygraniczne społeczności lokalne – mieszkańców i samorządy Szklarskiej Poręby oraz Harrachova.

Prócz opisanych projektów kontynuowane są zadania rozpoczęte w ramach ukończonego już projektu „Bezpieczne Karkonosze” – obecnie realizowany jest projekt „Bezpieczne Karkonosze II”. Trwają także prace nad dwoma kolejnymi projektami: „Karkonosze – nasz park narodowy” oraz „Fauna Karkonoszy”. Pierwszy ma na celu rozwój międzysektorowej współpracy na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki w Karkonoszach. Drugi obejmuje monitoring jelenia europejskiego i ograniczanie szkód od jeleniowatych w ekosystemach leśnych oraz monitoring motyli, nietoperzy i ptaków.

Realizacja scharakteryzowanych powyżej projektów unijnych jest niewątpliwym sukcesem we współpracy pomiędzy KPN i KRNP. Prócz powyższego za warcie podkreślenia sukcesy uznać można:

- organizację konferencji naukowych „Geoekologiczne problemy Karkonoszy”. Konferencje te odbywają się począwszy od 1991 r. w trzyletnich odstępach;
- organizację Studenckich Konferencji „Moroszki” (*Cloudberry Conference*), skierowanej do studentów realizujących swoje prace badawcze na terenie obu karkonoskich parków narodowych. Konferencje te odbywają się corocznie począwszy od 2006 r.;

- wspólne programy edukacyjne, m.in.: Program „4 x Park”, w ramach którego uczestnicy korzystają z oferty edukacyjnej zarówno KPN, jak i KRNAP;
- wieloletnią – trwającą od 1999 r. – współpracę pomiędzy pracownikami GIS obu parków, dzięki której możliwe jest tworzenie wspólnych warstw informacyjnych, wspólnej metabazy, map numerycznych oraz wspólne zarządzanie danymi dla całego obszaru Karkonoszy.

W 2011 r. KPN i KRNAP zostały ponownie wyróżnione Certyfikatem Parku Transgranicznego (pierwszy raz certyfikat nadano w 2004 r.). Certyfikat ten przyznawany jest przez międzynarodową Federację EUROPARC. Jest to wyróżnienie prestiżowe – do 2011 r. otrzymało je jedynie osiem transgranicznych obszarów europejskich – nadawane po szczegółowej ocenie współpracy pomiędzy graniczącymi ze sobą jednostkami. Wobec dwukrotnego otrzymania tego wyróżnienia wydaje się, że nie ma podstaw do poszukiwania trudności we współpracy pomiędzy opisywanymi jednostkami.

4. Zakończenie

To, czy region transgraniczny będzie funkcjonował, czy też nie, zależy w dużej mierze od postawy społeczności lokalnych. Współpraca między KPN i KRNAP pozwala wzmocnić i popularyzować transgraniczność Karkonoszy – głównie poprzez realizowane projekty unijne. Dodatkowo w efekcie działań edukacyjnych prowadzonych przez oba parki następuje ubogacanie kapitału ludzkiego oraz zmiana sposobu postrzegania Karkonoszy.

Charakterystyka rozwoju transgranicznej przestrzeni regionalnej byłaby znacznie pełniejsza, gdyby przeprowadzić analizę dynamiczną zmian po obu stronach granicy. Wymaga to jednak ogromnego nakładu środków, którymi autorki nie dysponują. Niemniej jednak stwierdzić można bezspornie, że Karkonosze na przestrzeni lat przeszły ogromną przemianę od sztucznie podzielonych granicą państwową rozłącznych obszarów przygranicznych do spójnie funkcjonującej przestrzeni regionu transgranicznego.

Literatura

- Bosiacki S., Holderna-Mielcarek H. [2010], *Marka produktu turystycznego czynnikiem konkurencyjności regionu*, [w:] *Gospodarka turystyczna w XXI wieku*, red. K. Wilczyńska, Wyd. Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług w Poznaniu, Poznań.
- Mańkowski T. [2009], *Region i rozwój regionalny*, [w:] *Strategie rozwoju turystyki w regionie*, red. B. Meyer, D. Milewski, PWN, Warszawa.
- Michałowski K., Łągowska B. [2006], *Turystyczne produkty obszarowe czynnikiem rozwoju regionu*, [w:] *Regionalne aspekty rozwoju turystyki*, red. M. Jalinik, Agencja Wydawniczo-Edytorska EkoPress, Białystok.

- Mikołajczyk A. [2005], *Region, region przygraniczny*, [w:] *Regiony*, red. Z. Brodecki, LexisNexis, Warszawa.
- Potocki J. [2009], *Funkcje turystyki w kształtowaniu transgranicznego regionu górskiego Sudetów*, Wyd. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Jelenia Góra–Wrocław.
- Przybyła Z. [1995], *Problemy współpracy ekonomicznej regionów przygranicznych (na przykładzie euroregionu Nysa)*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Przybyła Z. [1996], *Region transgraniczny a bieguny integracji*, [w:] *Postęp w integracji europejskiej a rozwój regionów*, red. L. Cybulski, J. Gogolewska, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Solarz P. [2009], *Współpraca transgraniczna jako czynnik procesu integracji europejskiej*, Vizja Press&IT, Warszawa.
- Turała K. [2005], *Ekostrategia jako odpowiedź na wyzwania stojące przed polskimi przedsiębiorstwami*, [w:] *Rola nauk o zarządzaniu w kreowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy*, red. S. Wilmańska-Sosnowska, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Zioło Z. [1993], *Uwarunkowania rozwoju obszarów przygranicznych Polski południowo-wschodniej*, [w:] *Czynniki i bariery rozwoju regionów przygranicznych*, red. Z. Zioło, J. Kitowski, Kraków–Rzeszów–Warszawa.

GIANT MOUNTAINS NATIONAL PARKS (KPN AND KRNP) AND THE DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER REGIONAL SPACE

Summary: The article presents issues related to the establishment and operation of a cross-border region. Cooperation between representatives of both communities must be caused by a specific stimulus – it may be the functioning of cross-border national parks. The article includes the characteristics of the EU projects implemented by KPN and KRNP.

Keywords: space, cross-border region, cross-border cooperation.